

kama pojedinih članova diplomatskih misija koje su prolazile tim krajem te o zapisivačima od početka 19. stoljeća i izdavačima zbirki od Milosavljevićeve 1869, u kojoj su tiskane 104 pjesme, a zapisane su »verno po onim izražajima kako ih narod onomašnji izgovara i peva«. Navode se mnogi skupljači, izdavači i njihov odnos prema narodnoj poeziji. To je mala studija o povijesti i životu narodne poezije Timočke krajine.

Govoreći o priređivaču zbirke, dr Zlatanović kaže da je on jedan od najupornijih i najsposobnijih skupljača i istraživača usmenog pjesništva Timočke krajine, koji već godinama objavljuje u zaječarskom »Razvitku«, pa je zbirka *Zdravac mirišljavac* upravo plod njegova pregalačkog i sistematskog višegodišnjeg bilježenja narodnih pjesama. Premda je ovaj rad radio poslije tolikih vrsnih skupljača, ističe Zlatanović, pošlo mu je za rukom da pribere vrlo zanimljive primjere usmenog narodnog blaga, pa je za proučavanje suvremenog folkloru, u prvom redu njegove dinamične strukture, ova zbirka doista dragocjen materijal.

Ako zapise iz ove zbirke pažljivo usporedimo s objavljenim i neobjavljenim varijantama ranijih folklorista, kaže Zlatanović, uočiti ćemo mnoge novine koje je narodna lirika doživjela u svome kretanju i mijenjanju. Pojedine su se pjesme odvojile od svoje obredne funkcije i postale opće (ljubavne). Iz lazaričkih i kraljičkih pjesama gube se stari elementi, dok obredna lirika i bajalice čuvaju više drevnih crta i simbola (često se u njima spominje i magijski zdravac).

Na pitanje da li te pjesme imaju i estetsku (književnoumjetničku) vrijednost, odgovor je da se među brojnim zapisima mogu naći i takvi tekstovi koji nesumnjivo sadrže poetske kvalitete.

Na 274 stranice tiskana je 261 pjesma (nisu razvrstane po motivima, navode se pod zajedničkim nazivom naznačenim na koricama

knjige: narodne pjesme i bajalice).

Veoma su korisne *Beleške*. Na 40 stranica dani su podaci o svakoj pjesmi: o varijantama, zapisima, pjevačima, povijesti pjesme, rasprostranjenosti i drugom.

U dijelu knjige *Pevači i kazivači* dani su podaci i fotografije za 45 osoba (naznačeno je koje su pjesme u knjizi oni zabilježili).

U *Bibliografskim napomenama* navode se izvori iz kojih su pjesme uzete.

Ante Nazor

Hej paun paune. Antologija mađarskih narodnih balada, Knjigu priredio, balade preveo i pogovor napisao **Andraš David**, Narodna knjiga — Minerva, Beograd 1980, 323 str.

Mađarske narodne balade najčešće su prevedene na njemački. Postoji i talijansko izdanje, tiskano u Rijeci 1920, ali naše biblioteke ne posjeduju ni najskromniji prijevod mađarskih balada.

Ovo izdanje Andraša Davida treba shvatiti kao svojevrsnu početnicu. Atraktivna oprema, naslov i podnaslov (111 mađarskih narodnih balada!) poziv su svima onima koji vole narodnu poeziju, a napose balade, ili pak svima onima koje zanima kulturno zbivanje naših susjeda, čiji jezik mnogima nije ni lak ni pristupačan.

No da ne bude zabune, ovo je stručno sastavljena početnica. Andraš David je dobar poznavalac mađarske književnosti i književnosti jugoslavenskih naroda.

Prvi dio pogovora, koji govori općenito o baladama, i suviše je općenit, ali drugom dijelu, posvećenom mađarskoj narodnoj baladi, teško je naći zamjerke. Poznato je da se mađarske balade obično uvrštavaju u zapadnoevropski krug, pa navodim bitne karakteristike tih balada redom kako ih je istakao David Andraš: sažet dramski tok razvoja događaja, kratka forma bala-

de, umjetnički oblikovani dijalozi. Mađarske usmene balade dobro su istražene i prema Vargyasovu tipološkom katalogu; mađarska tradicija bilježi 134 tipa (usporedit ćemo taj podatak sa stanjem balada u Poljskoj, gdje Czernik bilježi 170 tipova). Mađarske su balade raznovrsne i vitalne. David napominje da se i danas pjevaju u seoskim sredinama Mađarske, a i kod Mađara izvan granica zemlje. Možda je ta vitalnost balade u vezi s činjenicom da je zlatni vijek balada (ako prosudujemo prema broju varijanata) bilo devetnaesto stoljeće. Ta suvremenost balada navela je autora antologije da uz stare, klasične balade izabere i mnoštvo bečarskih balada, a i one novije, poput balade o Juliški koja je pala u »dreš-mašinu«. Autor se trudio da u antologiju uvrsti balade s cjelokupnog mađarskog govornog područja, i tako prostorno i vremenski zaokruži ovaj izbor.

Autor konstatira da je 111 balada dovoljno da se čitalac upozna s osnovnim tipološkim kategorijama mađarskih balada. Balade je svrstao u 12 grupa, a svakoj je grupi namjesto umjesto naslova moto, koji sugerira tematiku navedenih balada (npr.: »Proklet da je otac, a majka još više, koji dva cvetića tako rastaviše« ili »Robujem i venem za slobodom čeznem«). David je odabrao ovakvu klasifikaciju, premda iznosi i druge moguće sisteme klasifikacije pjesama (doduše bez naznake autora sistema). Pozitivno je što se David u predgovoru dotaknuo i muzičkog ruha balada. Mađarska usmena balada uglavnom se pjeva u ritmu riječi (parlando rubato). Taj ritmički tempo nije pogodan za ples. (U našim se krajevima ponekad izvode balade uz ples, napose u »šetanim kolima«, dok su npr. u Sloveniji prava rijetkost). Autor pridodaje tekstu dva notna priloga kao ilustraciju novog i starog stila izvođenja balada.

Nisam kompetentna da dadem sud o prevodilačkoj vještini Andraša Davida, ali valja istaći da je tekst

vrlo čitak, da se atmosfera izvođenja usmene pjesme dočarava arhaičnim riječima naše narodne epike (kao npr. katan, adet, alas, šejtan, uhititi, unići), pa je autor pridodao i rječnik manje poznatih riječi, a ne izbjegava ni toliko karakteristična česta ponavljanja stihova (naši folkloristi izbjegavaju dosljedno iznošenje refrena). Zanimljiv je i autorov osvrt na fragmentarnost balada, koju usmeni kazivač sasvim prirodno nadomješta proznim objašnjenjem teksta (*Lepa Kata Šalai*).

Prateći Davidov uvod, mnogo ćemo naučiti o izvorima za povijest mađarske usmene poezije, pa spomenimo i ovaj pomalo bizaran podatak: pjesmu *Lepa istorija o kralju Beli i kćeri starog Banka* (prijevod naslova A. D.) sastavio je anonimni autor iz Sempte 1570, govoreći u završnim stihovima o svom radu: ... » s hrvatskog na mađarski skoro j' preloženo«. Antologija je opremljena i komparativnim kazalom motiva, koje sporadički upozorava i na sličnost s našim baladnim motivima, a dosta su precizni podaci o mjestu gdje su balade zabilježene. Tu je i registar balada po naslovima i registar balada po početnim slovima, s metričkim karakteristikama.

Nives Bitig-Beljak

Makedonska narodna lirika, Priedio Tome Sazdov, Preveo Radivoje Pešić, Gradina, Niš 1981, 359 str.

Knjiga je sastavljena ovako: tekstovi pjesama, rječnik manje poznatih riječi, pogovor i napomene uz prijevod.

Priedivač zbirke izabrao je 154 makedonske lirske narodne pjesme iz pet zbirki i razdijelio ih u pet grupa: I. ljubavne (54), II. porodične (37), III. obredne (24), IV. posleničke (17) i V, humorističke (22).

Pjesme je na hrvatski ili srpski preveo Radivoje Pešić pa u knjizi imamo usporedne tekstove na makedonskom i hrvatskom ili srpskom.